

Sajtótörténetünk jelentős fejezetéről

A sajtótörténeti kutatások terén még sok a „fehér folt”. Ezért minden újabb kísérletet úgy kell üdvözölnünk, mint újszülöttet, s minden egyes munka ugyanakkor a kutatások további folytatására biztat. Az 1974-es *Korunk Évkönyv* is hasonló tüzet próbált élesztetni történészek, irodalmárok, kritikusok szívében, mikor megannyi értékes publikáció megemlékezésével — jobbik esetben „megízeltetésével” — sajtótörténeti búvárkodásra csábított.

Ion Spălătețu, a történelemtudományok doktorát a század negyedik évtizedének haladó sajtója foglalkoztatja, és vizsgálatában a funkcionális, a hatékonyság, az aktív szerepjátszás érdekli, a mozgalom és a sajtó közötti cselekvő összefüggés kutatásának a tárgya. Sajtótörténeti kötete* ezt a törekvést teljesíti ki; a történelem egyik legsötétebb korszakának sajtóját bevilágító „fáklyalángokat” kutatja a pártvezette küzdelem leglényegesebb momentumaiban, azokat az erővonalakat tárja fel, amelyek a mozgósító, szervező, cselekedni és harcolni serkentő eszmék érvényesülését elősegítették. „Történelmi távlatokból tekintve — írja zárószóiban — a szerző — ez a »fénylobbanás«, amely 1930—1940 nehéz éveiben lángolt fel a romániai forradalmi és demokratikus sajtóban, úgy jelenik meg előttünk, mint elevenen égő láng, melyet a legforróbb hazaszeretet éltet, és amely bevilágította az utat 1944 augusztusáig.”

Ebben a felfogásban a kor legmélyebb társadalmi problémáitól átitatott, a történelemlakításban részt vevő, fejlődő, nagykorúsodó sajtó története körvonalazódik. A század negyedik évtizede ugyanakkor nemcsak a megfeszített, áldozatos küzdelem, hanem a megpróbáltatások évtizede is. A törvényenkívüliség nehéz körülményei között tevékenykedő párt és a forradalmi szakszervezetek munkájában a legmesszebb menő rugalmasságnak kellett érvényesülnie, hogy az illegális és legális munka minden lehetőségét hasznosítani lehessen. A fasizmus eszmeáradatával szemben táplálni kellett a nép hitét a haladás eszméiben, a megtorlások, üldözések közepette is erősíteni a dolgozók harci egységét, a párt sorait. Ezekben az években hősközhöz méltó szerepet vállalt és töltött be a haladó sajtó. Hasábjain egyre több helyen, mind erősebben lángolt fel a párt mozgósító,

harcra buzdító szava, hozzájárulván a leghaladóbb társadalmi erő, a romániai proletariátus öntudatának formálásához. A szerző kutatásainak fő tárgya elsősorban a központi és vidéki illegális kommunista sajtó, de a radikális polgári sajtó sem kerüli el figyelmét. Az újságok mellett brosúrák, röpcédulák, rölapok tartalmára is történik utalás, és végül — a könyv értékét növelő kiadatlan forrásokból merítve — a korabeli memoárirodalom, a szóbeli vallomások, levelezések feldolgozásával egészül ki e gazdag kutatási anyag. Több száz újság cím, név, rengeteg idézet szerepel a könyvben, de a lényeges az eszmei rendszerezés: ez összefoglaló tanulmányának gerince.

Az első fejezet a sajtó és a munkásmozgalom szerves kapcsolatának, a párt sajtópolitikájának történelmi áttekintése. Itt találkozzunk először azokkal a leglényegesebb publikációkkal is, melyek a kérdésfejtés során sokszor felbukkannak majd; az illegális *Scinteia* és a körülötte kibontakozó szervező-terjesztő mozgalom — a „pri-pre-pro”, azaz a proletár sajtó barátai (prietenii preseii proletare) —, a *Lupta de clasă*, majd a legkülönbözőbb rétegekhez szóló nyomtatványok, mint a *Lupta C.F.R.*, *Ogorul*, *Lupta universitară*, *Cazarma*, *Doftana Rosie*, *Stinga*, *Kolozsvári Friss Újság*, *Korunk*, *Flacăra* vagy a polgári *Adevărul* és *Dimineața*.

A második fejezet szuggesztíven érzékelteti a tiszta eszmei-politikai irányvonalért küzdő sajtó jelentőségét. A fasiszta eszmék behatolásának útjait változva tárja fel az ellenerőket, amelyek gátolták a tévtanok terjedését. A józan gondolkodás, az egészséges közvélemény feletti örködés sohasem volt időszerűbb, mint ebben a periódusban. Amikor a tömeges kivégzés, gyilkolás, uszítás volt napirenden, a sajtó propagandista szerepe vitathatatlan elsőszerepre tett szert. Az *Era nouă* címen megjelenő legális pártlap például arra szólítja fel olvasóit, hogy a dialektikus materializmus elvi alapján kell tárgyalni a kor ideológiai kérdéseit. Az eszmei fertőzésre csak következetes eszmei örködéssel lehetett válaszolni. Ezt a szükségzerűséget fogalmazza meg a *Korunk* is — mely betöltött szerepéhez méltó helyet foglal el e kötetben —, amikor arra figyelmeztet, hogy határozott állásfoglalás hiányában „az értelmiség összehomályosulhat”. Vitaszellem jelenik meg a lapokban, a pártos marxista állásfoglalás ügyszólván nélkülözhetetlen alapállás

* Ion Spălătețu: *Printre foarfecele cenzurii*, Editura politică, București, 1974.